

400 godina od „Ribanja i ribarskog prigovaranja“

Na kraju prošle godine održan je u Zagrebu treći nastavak znanstvenog savjetovanja o Petru Hektoroviću u povodu 400-godišnjice prvog izlaska »Ribanja i ribarskog prigovaranja«. Savjetovanje je počelo u Starom Gradu na Hvaru, a nastavljeno u Splitu u organizaciji Matice hrvatske, JAZU i Društva književnika Hrvatske. »Ribanje i . . .« je djelo velikog pjesnika naše renesansne književnosti, pojave prisno vezane za humanistički i dubrovačko-splitski krug.

Po ovom djelu Petar Hektorović je izvorni pjesnik. U »Ribanju« su date »u najsavršenijem obliku sve značajke njegova duha . . . iskrena idila odmora života pjesnika starca, vedra, samonikla i sposobna za umjetnički užitak prirodnih ljepota oko sebe« (Vodnik). Hvarski vlastelin i veliki pjesnik otisnuo se iz svog dvorca Tvrđal sa dva svoja znanca, obična ribara, Paskojem i Nikolom (» . . . najdoh dva ribara . . . najbolja od Hvara . . . kim je plav¹ postelja kad litnji lov biva . . .«) i krenuo na trodnevni ribolov čamcem na vesla i jedra. Ovako pjesnik opisuje, između ostalog, vršenje tih **priprema**:

» . . . činih, da plav sprave i arbor i jidro,
i vesla da stave i timun i sidro
i mriže tankoga tega, ke padaju
der do dna² morskoga i pritom plivaju;
i na to ubranu travu gorske paše,
ličminom³ vezanu, da se ribe straše . . .«

Na ovom putovanju istaknuti su mjestimično i detalji o uhvaćenom zubacu, o skromnom objedu »na Solinskoj rici« (»kon Urmanić mlina«) uz »bokare« vina, o ulazu u Nečujam — Marulovu i Balistrićevu luku i dr. Ovaj put između Hvara, Brača i Šolte opisan je u jednom pismu u stihovima od 1680 redaka, upućenom svom rodaku Jeronimu Brtučeviću, vlastelinu iz Novoga Grada (Hvara) a pismo je sam pjesnik nazvao »Riban'je i ribarsko prigovaran'je« (ribarenje i razgovor o ribolovu). Pjesnik je poslao ove stihove svom rodaku jer će ga »oni učiniti vječnim«:

»Bil bit ti poslal rib . . .
ne to cića potrib,⁴ neg zarad ljubavi.
Već ča si daleče (men nami je gora) . . .
. . . jii ribu iz mora
a meso iz kože, jer jedno i drugo,
. . . ne može biti stat na dugo!
(sve) . . . češ imati u knjižici ovoj,
u koj češ viditi i vas lov i put moj . . .«

Pjesnik je sa dvojicom ribara te Paskojinim sinom, koji »š njim prisede, da buca na ribe« obišao tridesetak milja puta što jedreći, a što veslajući, i to na polasku od Ploča, uvalom Zavala, Vrhom Kabla na uvalu Lučišće na Hvaru, a otuda na uvalu Ražanj na Braču, te u uvalu Nečujam na Šolti, a u povratku uvalom Kabla, uvalom Tiha te uz Zavalu do Starigrada. Pjesnik ovdje iznosi žive ljude, ribare u njihovom radu, u njihovim razgovorima i u njihovoj pjesmi, prikazuje njihov život realistički, onako kako ih je sam vidio. Hektorović neće da pripovijeda o čarima putovanja s ribarskim brodom, o maistralu (»smorac«), o prozirnoj modrini mora, o mirisu mokrih mreža, o raznim bojama ulovljenih riba, o mjesecini na moru, o zabitim uvalama i šapatu primorskog bora, nego živim riječima opisuje ribarenje i svoje doživljaje s ribarima tada »prezrenim ljudima iz puka«. On prenosi čitaoca u posebni svijet našega mora i naših ljudi. Njegova je najveća zasluga što nitko prije njega, a ni dugo poslije njega nije s tolikom ljubavlju i tolikim oduševljenjem pisao o našem malom čovjeku, o našem ribaru. On ga naročito cijeni i ističe njegovu vrijednost koja je sakrivena u moru, on ribare na više mjesta zove »svojom braćom, milim drugovima i prijateljima.« Pjesnik za njih kaže:

»... se stah čuditi,
da su ljudi mnogi viditi priprosti,
zlorušni,⁵ ubozi ...
Jer s takimi ljudi budu pribivati
razum, pravi sudi ...«

Naročito su pjesnika zanimali njihovi razgovori (»prijegovaran'ja«) o ribolovu kao i narodne pjesme koje su pjevali. Hektorović prikazuje ribarenje u obliku dijaloga ribarâ Paskoja i Nikole, on navodi i 4 pjesme, što ih je od njih čuo, i to 2 bugarštice (»Kraljević Marko i brat mu Andrijaš«, te »Radosav Siverinac i Vlatko vojvoda«) i 2 lirske pjesme (»Naš gospodin poljem jizdi« i »I kliče divojka«). Zbog toga je ovo Hektorovićevo djelo bilo za paženo u svjetskoj književnosti i u našoj zauzima dostojno mjesto. Ove su pjesme toliko oduševile pjesnika da je rekao našim ribarima:

»... vaše pisni ... ke će mi uzrok bit
da ću ... s vami češće it ...«

Nakon što su krenuli (*prvi dan*) s obale Staroga Grada »pri Ploči« već su na Vrhom Kabla (sjeverozapadni rt Starigradskog zaljeva) imali obilan ulov riba, a osobito zubataca premda im je već tada zapela mreža. U daljnjem ribarenju uznemirilo ih je more (»Vitar se podvizat ... poče ... val vala dostizati ...«) pa su uz pomoć jedra i »argutle« (jargole) krenuli ka suprotnoj obali u uvalu Lučišće (»najlilija luka«) u namjeri da tamo prenose i da »svijetle«. Ali im lov »pod sviću« nije uspio jer »miesec ... poča se podivat ... iza gore«, svu zemlju obisvat i toj sinje more ...«

Drugog dana ranim jutrom odjedre vjetrom u krmu put Šolte i pjesnik ovdje detaljno opisuje ribolov, te između ostalog, kaže:

»K Suletu⁶ gredihu daržeć se varh vitra,⁷
... na kraj dopriše bračkoga otoka,
gdí se s Suletom Brač malo ča ne staje.
Zatim malo stavši kopit⁸ navadiše,
pak plav privezavši, obid pripravise
... nič ono, nič ovo.

Pojdosmo k Nečujmu za kušati sriću⁹ ...
na šest mist potežu tratu tuj loveći ...
Sedši¹⁰ uzinaše dobro se napivši ...
Vesla popadoše vozeći još bolje
... more se pineći,
prostirući ruke ča bolje umihu,
na ustje od luke¹¹ dojdžoše. gdje htihu ...
Mrižami loveći okolo pojdoše,
I rib naloviše, ...

Lipo t'bi viditi, kada jih lovliahu ...
... iztezaše, zubatca veloga!

S njim se hitahu škarpine kolike
i, ke se micahu, komarče velike.
Čarnorepi¹² tokoj ne mali za timi,
kih biše velik broj ribami men svimi.

Salpe se lovljahu vrane, dozgi, pici,
meu kim višahu pagari velici,
šargi, trilje, koje tkogod bi zbrojio,
i arbuni toje, vid' bi se utrudio ...
al bi srića naša, da tóko lovismo ...
nika repom plešće, nika se primeče ...
Lovivši pristasmo u niki veli bok,¹³
u komu imasmo odveć dobar smok,¹⁴
Pak s vesli u ruke spraviv se pojdoše
i vozeć van luke barzo se najdoše
... lantinu svarnuše,
timun načinivši vesla zamaknuše ...
... barzo se spraviše,
vazamši svićalo¹⁵ luč na nj postaviše.
Idosmo puzeći po tiho kraju pravu,
jedan njih vozeći, drugi osti vazam¹⁶ ...
Udri dva jastoga dobra i ne mala
(po sridi svakoga rana je dopala).
Prid samu Zavalu¹⁷ dojdosmo loveći,
kako u zarcalu sve na dnu videći.
I znaj da lov taki miliji mi biše
nego ini svaki, ki parvo činiše ...
ako sam na moru drugi lip vidio ...«

Trći dan proveli su putnici, kako pjesnik opisuje, u Nečujmu Marka Marulića Splićanina, pjesnika »Judite« (»... u luku idosmo tiho se vozeći ... zatim plav surgavši, da se ne razbija ...«) i na putu ka Starom Gradu loveći ribu uz upotrebu vesla i povoljnog vjetra. Pjesnik je i na ovom povratnom putu pomno pratio uz ribolov, ribarske razgovore i pjesme što su ih pjevali njegovi suputnici. Oni im je govorio:

»Bugarite i pojte, li da smo po hladu,
veslo najstojte, u Starome gradu!«

Ribari su u toku putovanja iznosili pjesniku svoje dužnosti družinara koje su ih po povratku čekale (»Luč nam je cipati i karpiti mrižu, a pak putovati k Visu na Komižu.«) Na putu imali su i dosta »bunaca«, pa su ribari morali i veslati (»... velik jim biše znoj i tašta utroba«) ali su konačno ipak sretno doplovili do svog otoka (»... na Kobal dojdosmo, i vitar i more veselo projdosmo ...«) I na kraju pjesnik kaže:

»Dobro smo hodili po moru duboku,
zdravo se vratli k našem otoku.«

Ovaj neposredni susret hvarskog plemića i hvarskih pučana osobito se dojmio našeg pjesnika koji u završnoj poruci svom rođaku kaže:

»Ja ću želit ... rođače primili,
da bi mi taki dni često dohodili!«

Pjesnik je u Starom Gradu podigao na pogodnom mjestu u luci pored izvora vode i svoj ljetnikovac Tvrdalj, ponos renesansnog graditeljstva Dalmacije, s utvrdom, tornjem, stanom i gospodarskim zgradama za smještaj ljetne, nastambe za privremeni boravak putnika i prosjaka, pjesnikovih prijatelja, pomoraca i ribara. U ljetnikovcu je i ribnjak okružen arkadama za odmor starog pjesnika, ali i sigurno sklonište stanovnika Staroga Grada u slučaju napada gasara.

Pjesnik je tako svoje književno djelo »Ribanje i ...« upotpunio i svojim Tvrdaljem, što dokazuje da je ponikao iz pučke sredine iz koje je i crpio snagu za svoje stvaralaštvo.

¹ lađa, brod;

² sve do dna;

³ likom vezana, konop od trave;

⁴ ne za potrebu;

⁵ slabo odjeveni;

⁶ stari naziv za Šoltu (lat. Solentium, Sulentum);

⁷ na vjetar;

⁸ vrsta školjaka;

⁹ u ribolovu;

¹⁰ nakon što su sjeli;

¹¹ na ulazu u luku, uvalu Nečujam;

¹² ušate;

¹³ mala uvala Šupljivena u Nečujmu;

¹⁴ naročito dobar obrok, ručak;

¹⁵ željezna rebra na pramcu za luč (smolasta borovina), »svića« u ljetnom ribolovu;

¹⁶ uzevši;

¹⁷ Zubačni bok.